

Stanowisko Komisji Kodyfikacyjnej
w sprawie modelu przesłuchania i wysłuchania dziecka oraz znaczenia projektu
„Wirtualny pokój przesłuchań”

1. Uwagi wstępne

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego, realizując swoje zadanie polegające na analizie, ocenie oraz projektowaniu nowoczesnych rozwiązań prawnych zapewniających pełną ochronę praw dziecka, uznaje za konieczne zajęcie stanowiska w sprawie modelu przesłuchania oraz wysłuchania dziecka w postępowaniach sądowych. W ostatnich latach obserwuje się intensyfikację działań zmierzających do wzmocnienia gwarancji procesowych najmłodszych uczestników postępowań sądowych, co wynika zarówno z rozwoju standardów międzynarodowych, jak i z praktycznych doświadczeń sądów, biegłych, kuratorów oraz psychologów.

W szczególności przesłuchanie dziecka stanowi jedną z najbardziej wrażliwych czynności procesowych, wymagającą starannego wyważenia interesu wymiaru sprawiedliwości i dobra dziecka. Model tej czynności musi być zgodny z zasadą poszanowania godności, poczucia bezpieczeństwa i praw dziecka, przy jednoczesnym ograniczeniu ryzyka wtórnej wiktyimizacji. Z tego względu konieczne jest poszukiwanie takich rozwiązań prawnych i organizacyjnych, które łączą profesjonalizm działań organów procesowych z przyjaznym, bezpiecznym środowiskiem dostosowanym do możliwości percepcyjnych i emocjonalnych dziecka.

W tym kontekście KKPR zwraca uwagę na rosnące znaczenie nowych technologii wspierających czynności procesowe. Jednym z najbardziej innowacyjnych narzędzi jest projekt „Wirtualny pokój przesłuchań”, który stanowi odpowiedź na potrzebę dostępności informacji co do przestrzeni umożliwiającej przeprowadzenie czynności w sposób nienaruszający dobrostanu dziecka, a zarazem spełniającej wymagania dowodowe i proceduralne. Rozwiązanie to, propagujące wykorzystanie Internetu i technologii cyfrowej w celu minimalizowania stresogennych bodźców u dziecka przesłuchiwanego albo wysłuchiwanego, wpisuje się w kierunek rekomendowany przez standardy międzynarodowe, w tym Komitet Praw Dziecka ONZ oraz Radę Europy.

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego wskazuje, że nadszedł moment, w którym tradycyjny model przesłuchania albo wysłuchania dziecka wymaga wzmocnienia poprzez nowoczesne instrumenty techniczne i organizacyjne. Projekt „Wirtualny pokój przesłuchań” jest istotnym krokiem w tym kierunku i może odegrać istotną rolę informacyjną z perspektywy prawa rodzinnego, psychologii dziecka, bezpieczeństwa informatycznego, organizacji pracy sądów oraz zasad rzetelnego procesu.

2. Ujednolicenie modelu przesłuchania i wysłuchania dziecka w postępowaniach sądowych

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego zwraca się do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o podjęcie działań z udziałem Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego i Prawa Karnego w celu stworzenia jednolitego modelu przesłuchania oraz wysłuchania dziecka we wszystkich postępowaniach sądowych.

Ujednolicenie modelu przesłuchania oraz wysłuchania dziecka stanowi jedno z kluczowych wyzwań współczesnego systemu prawnego. Obecny niejednolity stan prawny oraz praktyka sądowa pozostawiają znaczną przestrzeń interpretacyjną, co skutkuje zróżnicowaniem sposobu prowadzenia tej czynności w zależności od rodzaju postępowania i sądu, a niekiedy także od indywidualnych praktyk poszczególnych sędziów. Zróżnicowanie to, choć częściowo uzasadnione koniecznością dostosowania sposobu wysłuchania albo przesłuchania do indywidualnych potrzeb dziecka, prowadzi do braku przewidywalności procedur oraz do niejednolitych standardów ochrony praw dziecka.

Celem działań kodyfikacyjnych powinno być stworzenie spójnego modelu przesłuchania albo wysłuchania dziecka, opartego na aktualnej wiedzy psychologicznej, standardach międzynarodowych ochrony praw dziecka oraz zasadach postępowania karnego i cywilnego. Model ten musi respektować fundamentalne założenia: prawo dziecka do bycia wysłuchanym, ochronę przed wtórną wiktymizacją, konieczność minimalizacji stresu oraz zapewnienie wiarygodności uzyskanych informacji procesowych.

Ujednolicony standard przesłuchania oraz wysłuchania dziecka powinien obejmować jasno zdefiniowany cel. Rozróżnienie przesłuchania dowodowego od wysłuchania informacyjnego jest kluczowe dla właściwego doboru metod. Ta ostatnia czynność ma służyć nie pozyskiwaniu dowodów w znaczeniu klasycznym, lecz poznaniu stanowiska dziecka, jego potrzeb, obaw i oczekiwań w zakresie objętym postępowaniem. Jednolite ramy proceduralne powinny obejmować spójne procedury obejmujące w szczególności: warunki lokalowe i przestrzenne, ewentualny udział specjalistów, reguły zadawania pytań i prowadzenia rozmowy, a także wymóg przeprowadzenia czynności w sposób niepowtarzalny, gdy to możliwe. Nie ulega wątpliwości, że przesłuchanie powinno odbywać się w przestrzeni całkowicie podporządkowanej potrzebom dziecka. W tym kontekście projekt „Wirtualny pokój przesłuchań”, wykorzystujący środowisko wirtualne i możliwości komunikacji online, może istotnie uzupełnić tradycyjne rozwiązania, zwłaszcza tam, gdzie nieodpowiednie warunki lokalowe i przestrzenne mogą wywołać u dziecka dodatkowy stres.

Ujednolicenie modelu przesłuchania oraz wysłuchania dziecka jest więc konieczne zarówno z perspektywy ochrony praw dziecka, jak i z punktu widzenia jednolitości wymiaru sprawiedliwości. Wprowadzenie nowoczesnych narzędzi, takich jak „Wirtualny pokój przesłuchań”, stanowi szansę na wdrożenie modelu przyjaznego dziecku, spójnego w skali państwa oraz opartego na międzynarodowych i europejskich standardach.

3. Znaczenie projektu „Wirtualny pokój przesłuchań”

Projekt „Wirtualny Pokój Przesłuchań” polega na stworzeniu nowoczesnej, interaktywnej strony internetowej „wirtualnypokojprzesluchan.pl”, która umożliwia odbycie wirtualnego spaceru po „przyjaznym pokoju przesłuchań”. Dzięki tej platformie dziecko może dokładnie obejrzeć wygląd pomieszczenia i jego wyposażenie, a także – za pomocą przycisków informacyjnych oraz lektora w języku polskim i angielskim – dowiedzieć się, jak przebiega przesłuchanie (również wysłuchanie). Platforma jest całkowicie bezpłatna, nie wymaga rejestracji i można z niej korzystać wielokrotnie. Platforma przedstawia treści edukacyjne dostosowane do różnych grup dzieci – zarówno tych, które potrafią samodzielnie czytać, jak i tych młodszych albo z niepełnosprawnościami. Projekt łączy wiedzę z wielu dziedzin – prawa karnego procesowego, psychologii dziecka, pedagogiki specjalnej oraz technologii

interaktywnych. Celem tego połączenia jest zwiększenie ochrony praw dzieci, zmniejszenie stresu związanego z przesłuchaniem (także wysłuchaniem) i poprawa jakości składanych przez nich zeznań. „Wirtualny Pokój Przesłuchań” ma także istotny wymiar dydaktyczny i szkoleniowy. Mogą z niego korzystać sędziowie, prokuratorzy, aplikanci zawodów prawniczych, psychologowie, pedagodzy, studenci prawa oraz osoby pełniące funkcję reprezentanta dziecka. Dla tych grup platforma stanowi praktyczne narzędzie edukacyjne, wspierające w przygotowaniu do pracy z dziećmi w trudnych sytuacjach procesowych.

Z tego względu KKPR popiera upowszechnienie tego projektu, rekomendując wsparcie przez Ministerstwo Sprawiedliwości rozwoju tego narzędzia, z uwagi na jego znaczenie edukacyjne i społeczne w zakresie wzmocnienia praktycznych aspektów ochrony praw dziecka w postępowaniach sądowych.

Należy również rozważyć wprowadzenie instrumentów prawnych wzmacniających znaczenie tego projektu poprzez zmianę Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2024 r. w sprawie sposobu przygotowania i przeprowadzenia przesłuchań w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e Kodeksu postępowania karnego oraz warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań (Dz.U. poz. 1477). Przedmiotem tych zmian powinno być wprowadzenie obowiązku informowania uczestników o stronie internetowej projektu „wirtualnypokojprzesluchan.pl”. W tym zakresie najlepszym rozwiązaniem będzie zmiana § 6 ust. 1 rozporządzenia obejmująca poszerzenie katalogu obowiązków informacyjnych w wezwaniu na przesłuchanie o informację o możliwości odbycia wirtualnego spaceru po przyjaznym pokoju przesłuchań na stronie internetowej.

Podobnie zmiana ta powinna obejmować Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 października 2024 r. w sprawie sposobu przygotowania i przeprowadzenia wysłuchania dziecka oraz warunków, jakim mają odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich wysłuchań (Dz.U. poz. 1579). W § 4 ust. 1 rozporządzenia również warto wprowadzić dodatkowy obowiązek informacyjny w zawiadomieniu o wysłuchaniu, dotyczący możliwości odbycia za pośrednictwem strony internetowej wirtualnego spaceru po pokoju, w którym odbędzie się wysłuchanie.

4. Podsumowanie

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego stwierdza, że konieczne jest stworzenie jednolitego modelu przesłuchania oraz wysłuchania dziecka w postępowaniach sądowych, opartego na współczesnych standardach ochrony praw dziecka oraz aktualnej wiedzy psychologicznej. Obecny brak jednolitości procedur prowadzi do różnic w praktyce sądowej, a tym samym do nierównego poziomu ochrony małoletnich uczestników postępowań.

Ujednolicony model musi opierać się na zasadzie dobra dziecka, jego prawie do wyrażenia własnych poglądów oraz ochronie przed wtórną wiktymizacją. Obejmuje to konieczność: jasnego określenia celu wysłuchania, dostosowania warunków i metod pracy do wieku dziecka, wprowadzenia standardów kompetencyjnych osób przesłuchujących i tworzenia przyjaznych środowisk przesłuchania. Kluczowe jest również unikanie wielokrotnego przesłuchiwanie oraz zapewnienie dziecku zrozumiałej informacji o przebiegu procedury.

KKPR podkreśla znaczącą rolę nowoczesnych narzędzi technicznych, w tym projektu „Wirtualny pokój przesłuchań”, który pozwala na zrozumienie istoty czynności w warunkach bezpiecznych, neutralnych i dostosowanych do możliwości percepcyjnych dziecka. Tego rodzaju rozwiązania zwiększają dostępność informacji o tych czynnościach i wspierają minimalizację stresu.

W ocenie KKPR wdrożenie jednolitego modelu, opartego na standardach wynikających z dobrych praktyk międzynarodowych i nowych rozwiązań technologicznych, jest niezbędne dla zapewnienia pełnej, skutecznej i jednakowej ochrony praw dziecka w każdej sprawie rozpoznawanej przez polskie sądy.